

VÁLASZ RÓZSA GYÖRGYNEK
 „EGY ELHIBÁZOTT BIBLIOGRÁFIA ÉS TANULSÁGAI”
 CÍMŰ CIKKÉRE

Reichard Ernő

Szilikátipari Központi Kutató Intézet

„A kutatásszervezés és tudományelmélet bibliográfiája” című kiadvány megjelenése után a szerző, a lektorok és a kiadásban közreműködők nagy meglepetésére és örömeire a publikáció a tudományos műszaki közvélemény részéről igen barátságos és elismerő fogadtatásban részesült. Intézetünkhöz számos gratuláló és elismerő levél érkezett, sőt egy magas színvonalú tudományos intézmény abban a megítéltetésben részesítette a bibliográfiát kiadó intézet dokumentációs osztályát, hogy felajánlotta együttműködését a további munkában. A kiadvány megküldését számos intézmény, tudós, kutató és szervező kérte, úgy, hogy a rendelkezésre álló példányok már az első hónapokban majdnem teljesen elfogytak. Intézetünk ma már csak az előírt tartalékpéldányokkal rendelkezik. Felettes hatóságunk a bibliográfiát értékelve további anyaggyűjtésre hívott fel és megbízott azzal, hogy 1967. év végéig állítsam össze az 1968-ban megjelenő bibliográfia javított és bővített kiadásának kéziratát.

E napokban örömmel értesültem arról, hogy az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ kiadásában megjelenő Tudományos és Műszaki Tájékoztatás a bibliográfiáról kritikai értékelést tartalmazó rövid cikket óhajt közölni. Első gondolatom természetesen az volt, hogy egy objektív és szakszerű kritika segítséget nyújthat a második kiadás összeállításánál. A kefelevonat átolvasása után először nem értettem meg, hogy mi a célja a bírálatnak.

A kritikus saját állítása szerint az értékelést „okulásként” és „nem bántó célzattal” írta. A cikk szövegéből azonban ennek ellenkezőjét kell megállapítanunk. Az első átolvasásra nem is lehet megállapítani, hogy a kritikus érdemben tulajdonképpen mit kifogásol. A szövegből kiemelt összefüggéstelen mondatrészek és dokumentációk idézésével akarja bizonyítani, hogy a bibliográfia elhibázott. Dr. RÓZSA György annyi fáradságot sem vett magának, hogy az anyagot áttanulmányozza és hogy tájékoztadjék a bibliográfia összeállításának céljáról.

Tudatában vagyok, hogy a szerzőnek mindig számítani kell kedvezőtlen kritikára és hogy a bibliográfia közönségsíkjára, kedvező fogadtatásra ellenére is fogyatékos, hibás lehet. A kefelevonat több-

szöri átolvasása után első gondolatom az volt, hogy ilyen bírálatra nem válaszolok, mert azok, akik a munkát és kritikát ismerik, minden válasz nélkül is meg tudják alkotni véleményüket.

A kritika azonban annyira szubjektív, hogy kénytelen vagyok rámutatni és érdemben cáfolni a szokatlan kritika egyes felületes és alaptalan megállapítását.

Dr. RÓZSA György vitatja a bibliográfia használhatóságát, kategorikusan megállapítja, hogy a bibliográfia koncepciója, anyaggyűjtése és feldolgozása, technikája és szerkesztése tekintetében egyaránt elhibázott munka. A bibliográfia ellen érdemben három kifogást emel:

1. az anyagot "ömlesztve" illetve "a la rinfusa" találja;
2. helytelenül állapítja meg a hazai irodalom elmaradottságát és konkrétan nem elemezte - legalább bibliográfiailag - a magyar szakirodalmat;
3. az érdeklődők semmi újat nem kapnak a már ismert dokumentációhoz és bibliográfiákhoz képest.

Ezenkívül a 723 tételből kivett 9 példa bemutatásával hiányolja a címfelvételek formai egységét és formabontásnak bélyegzi azt a sajnálatos körülményt, hogy a sokszorosítást végző nyomda elmulasztotta a 27. oldaltól kezdve a lapszámok feltüntetését.

Azt a kérdést, hogy a bibliográfia használható-e és hogy volt-e célja a kiadásnak, már az érdekelt olvasóközönség eldöntötte azzal, hogy a kiadványt igényelte, munkájához felhasználja és értékét elismerte.

A kritikának fő kifogása a bibliográfiai összeállítás ellen az, hogy az anyagot "a la rinfusa" és "ömlesztve" közli. Ez a megállapítás nem fogadható el, mert a bibliográfiában a cimdokumentációt alfabetikusan rendezve közöltük. Emellett az olvasó a szakirodalom főbb problémái alatt közölt fejezetek végén felsorolt sorszámok alapján könnyen kikeresheti az őt érdeklő munkákat, összeállíthatja a dokumentációt, sőt mód van arra is, hogy a lapok szétválasztása útján az elkészített gyűjteményt folyamatosan kiegészíthesse.

A kritika kifogásolja a szövegrészben foglalt látszólagos elmentmondásokat. A szövegrész figyelmes elolvasása után megállapítható, hogy a bibliográfia milyen célból készült és hogyan használható fel úgy, hogy ezzel a kérdéssel nem érdemes hosszasan foglalkozni. A kritika a lektorálás hiányában találja a legnagyobb hibát. Bár én minden tekintetben vállalom a szerzői felelősséget, mégis felhívom a kritikus figyelmét arra, hogy az anyagot felépítésének szempontjából többször lektorálták. A felépítést az Építésügyi Minisztérium kutatóintézetei és az építési kutatással foglalkozó intézményei IV. tudományos ülészakán is ismertették. Az általam összegyűjtött hatalmas dokumentációs anyagból a bibliográfiába felvett címeket szakbizottság, illetve megbízott tagok válogatták ki.

A kritika által indokoltan kifogásolt számozás hiányát a sokszorosítást végző nyomda okozta. A szerző hibája ugyan, hogy többszöri kifogásolás után, méltányosságból, elfogadta a lapszámozás nélküli munkát. Ez a hiba azonban nem zavarta meg a bibliográfia használhatóságát. A bibliográfiai tételeket sorszámmal láttuk el és így a bibliográfia használója lapszámozás nélkül is könnyen tájékozódhat az anyagban. A számozás nélküli lapok a bibliográfia használatát nem akadályozzák. A szakembernek azonban látni kell, hogy részünkről nem "formabontásról", hanem nyomdahibáról van szó.

Csak szépséghibáknak és nem érdemi hibáknak tekinthetők a kritika által kifogásolt pontatlanságok is. Célunk az volt, hogy a felhasználó igényeit elsősorban intézetünk elégítse ki. Számos intézmény, kutató, szervező és érdeklődő, sőt a Tudományszervezési Tájékoztató munkatársai is meglepedéssel vették igénybe az összegyűjtött és bibliográfiában ismertetett anyagot.

Nem foglalkozom külön a címfelvételre vonatkozó kifogásokkal. A nem egységes címfelvétel a bibliográfia használatát nem akadályozza. Minden anyag dokumentációs osztályunkon vagy pedig osztályunk utmutatásával könnyen fellelhető.

A kritikának többszöri átolvasása után csak arra lehet következtetni, hogy az egyik fő kifogás lényege az, hogy a bibliográfia csak sommásan említi meg "a hazai irodalom elmaradottságát". Sajnos, ezt a megállapítást fenn kell tartanunk.

A tudományszervezéssel foglalkozó téma keretében külön fel dolgoztuk a magyar kutatásszervezési szakirodalmat is. A magyar és külföldi szakirodalom összehasonlítása után úgy döntöttünk, hogy a magyar szakirodalommal külön konkrétan csak később foglalkozunk. Reméljük, hogy az 1968-ban megjelenő második kiadásban az összehasonlításnak szebb optikája lesz.

Végül pedig alaptalan az a megállapítás is, hogy a bibliográfia nem nyújt semmi újat az érdeklődőknek a már ismert dokumentációkhoz és bibliográfiákhoz képest. Tudományelmélet és kutatásszervezés területén egységes bibliográfia még nem jelent meg. A szöveges részben röviden összefoglaltuk a fő problémákat és lehetővé tettük a szakirodalmi adatok gyors kikeresését. Oly anyagokat is felvettünk a bibliográfiába, melyek a Tudományszervezési Tájékoztatóban nem szerepelnek. Foglalkoztunk a Tudományszervezési Tájékoztató által mellőzött fontos kérdésekkel is /pl. a kutatás metodológiája, módszertani kérdések, döntéseméleti, matematikai módszerek/. A lapok szétvágása lehetővé teszi egy kiinduló dokumentációs gyűjtemény lefektetését is stb.

A kritikát követően szerzője "néhány következtetés" címén vitatható értékű javaslatokat terjeszt elő.

A javaslatokat illetően megjegyzem, hogy az 1. alatt javasolt országos bibliográfiai szakbizottság felállítása csak akadályozná és hátráltatná a bibliográfiák kiadását. A bibliográfia összeállítása és megjelenése közötti időnek minél rövidebbnek kell lennie, mert hiszen a bibliográfia célja a gyors tájékoztatás is. Egy i-

lyen központi engedélyező intézmény létrehozása ez esetben tudomány- és haladásellenes lenne.

A 3. alatt javasolt konzultáció is szintén elodázná a bibliográfiák megjelenését.

Az 5. alatt javasolt "számbavétel" főlegesen növelné a dr.RÓZSA György által kifogásolt "dokumentációs áradatot".

A 2. és 4. alatti javaslatok nem újak. A nyomdai közleményeket rendszerint lektorálják és a tájékoztatási szakajtó már kritikusan foglalkozik a dokumentációs kiadványokkal.

Dr.RÓZSA György "szubjektív" megjegyzésében arra hivatkozik, hogy már több mint egy fél évtizede foglalkozik a bibliográfia problémakörének bizonyos elméleti kérdéseivel, különösen pedig a tematika információs kérdéseivel /?/ és hogy jóindulatúan elfogult a tudományszervezés szakirodalmával, illetve a kapcsolatos információs munkákkal szemben. "Jóindulatu" elfogultságára a cikk alapján következtetni nem lehet.

Szabad legyen nekem is szubjektív megjegyzést tennem. Magam is tíz év óta foglalkozom különböző bibliográfiák összeállításával. Ezek közül számosat nem a szokásos szerkesztésben adtunk és adunk ki. Sok esetben az irodalmi dokumentációs adatokat szöveges irodalmi tájékoztatóval egészítjük ki. Az általam szerkesztett ilyen bibliográfiák nagyobb példányszámban jelennek meg, a műszaki közvélemény a bibliográfiákat szívesen fogadja és a kiadványaink népszerűségnek örvendenek.

A bibliográfia akkor is bibliográfia marad, ha a szerkesztésben a dokumentációs anyagot nem a kritika szerzője szerinti elképzelés szerint csoportosítjuk és osztályozzuk. Az anyag áttekinthetősége céljából választható az általam alkalmazott és szakértő bizottság által elfogadott az a megoldás is, hogy az egész tárgykörre vonatkozó anyagot sorszámmal ellátva alfabetikus sorrendben állítják össze, és a szöveges rész egyes részeinél megjelölik azokat a sorozásokat, amelyek alatt a keresett irodalmi anyag fellelhető. Ez a módszer igen alkalmas azokban az esetekben, amikor a bibliográfiában felsorolt dokumentációs munkák túlnyomóan több tárgyra, több részre vonatkoznak. Ilyen esetben ugyanis elegendő az átfogó munkákat egyszer közölni. Jelen esetben célszerűségi okokból ezt a módszert alkalmaztuk, amiről dr.RÓZSA György a kritizált munka alaposabb átnézése után meg is győződhet.

:□: